

Del III

Särskilda redovisningar

*Utdrag ur den första preliminärskattetabellen.
Staten övertog ansvaret för debitering och uppbörd av
alla skatter och avgifter 1947.
För första gången skulle skattebetalning ske i anslutning
till inkomsternas intjänande.
Bilden visar den första skattetabellen för beräkning av
preliminär skatt för år 1947. Av tabellen framgår att
skatteuttaget var olika för gift och ogift man och vidare att
hänsyn togs till antalet barn, dock högst åtta barn.*

7 Skatt, inkomstfördelning och förmögenhet

7.1 Inledning

Detta kapitel fokuseras bland annat på inkomster och inkomstfördelningen som ett mått på den ekonomiska standarden. Kapitlet tar också upp den s.k. direkta beskattningen av individer samt hur direkta skatter och bidrag omfördelar den ekonomiska standarden mellan olika grupper i samhället. Kapitlet innehåller också ett avsnitt om hushållens förmögenhet. Nedan följer i punktform några av de viktigaste resultaten:

- I. År 1998 betalade en inkomsttagare i genomsnitt 35,2 procent av sin totala skattepliktiga inkomst i s.k. direkta skatter. Motsvarande andel 1991 var 29 procent.
- II. Av en inkomstökning på 1 000 kronor får man under 2000 i genomsnitt behålla 567 kronor då hänsyn tagits till exempelvis ökade barnomsorgs- och hemtjänstutgifter, minskat bostadsstöd och socialbidrag.
- III. I genomsnitt betalade hushållen 88 000 kronor i skatt och fick tillbaka 84 200 kronor i form av bidrag och pensioner under 1998.
- IV. Mellan åren 1980 och 1990 ökade den disponibla inkomsten med ca 14 procent, medan den minskade med drygt 3 procent mellan åren 1990 och 1998. Totalt sett över hela perioden 1980-1998 har den ekonomiska standarden ökat.
- V. De 1 procent förmögnaste hushållen ägde 20,3 procent av hushållens sammanlagda förmögenhet 1997.

7.1.1 Om inkomststatistik

För att mäta den ekonomiska standarden för diverse grupper av individer eller hushåll används oftast olika inkomstbegrepp. En god inkomst innebär att man har större möjligheter att påverka sin livssituation och då framförallt i materiellt hänseende men även i form av större möjligheter att betala för exempelvis resor, rekreation och kultur på sin fritid samt att spara för framtida behov.

Sveriges inkomststatistiska system är uppbyggt av ett flertal administrativa register som t.ex. taxeringsregistret och olika myndigheters register över bidrag och ersättningar. På Statistiska centralbyrån, SCB, finns det flera statistikprodukter som belyser inkomstförhållanden

för individer och hushåll. Den totalräknade inkomststatistiken (IoF) omfattar hela befolkningen och baseras uteslutande på registeruppgifter. Inkomstfördelningsundersökningen (HINK) baseras på ett urval som under åren varierat mellan 10 000 och 19 000 hushåll. I HINK kompletteras registeruppgifterna med uppgifter som hämtas in via telefonintervjuer. Dessutom finns två registerbaserade databaser med longitudinell inriktning, LINDA (Longitudinell INkomst DAtabas) och LOUISE (LOngitudinell databas för Utbildning, Inkomst och SyssElsättning). Med hjälp av data från en longitudinell databas kan man följa samma individer över flera år.

Allt syns inte i statistiken

Även om denna inkomststatistik är den bästa tillgängliga så ger den inte hela sanningen om den ekonomiska standarden för individer och hushåll. Personer kan t.ex. ha haft svarta inkomster eller på andra sätt undandragit inkomster från beskattning. Det är betydande inkomstsummor som inte kommer myndigheterna till känna. En annan faktor som inte syns i statistiken är att yngre "vuxna" personer ofta får ekonomiskt stöd av sina föräldrar, exempelvis pengar eller genom att få bo billigt hemma hos föräldrarna. Ungdomarnas ekonomiska standard underskattas därmed i den officiella inkomststatistiken medan standarden överskattas för föräldrarna. En förklaring till en låg redovisad inkomst kan också vara att personen tillfälligtvis arbetar och skattar utomlands men är folkbokförd i Sverige.

Den ekonomiska standarden påverkas också av hur stora utgifterna är. Boendekostnader i Stockholm är högre än i t.ex. glesbygdskommuner och kommuner med lägre kommunal skattesats har ofta högre kommunala avgifter vad gäller t.ex. barnomsorg.

Inkomster skiftar också kraftigt under en livscykel. Under perioder med studier och studielån är inkomsterna ofta låga. Ofta förvärvsarbetar båda föräldrarna i en familj. Det för med sig inkomstfluktuationer när föräldrarna tar hand om barnen och t.ex. arbetar deltid. En växande grupp, speciellt ungdomar, arbetar också med lösa anställningsförhållanden. Dessutom har livsstilen för vissa grupper förändrats. Karriärer avbryts för olika projekt, t.ex. långresor eller studier utomlands. Inkomster enligt den befintliga statistiken är alltså inte något perfekt mått men den ger ändå en ganska tydlig åter spegling av den ekonomiska standarden.

7.2 Den direkta beskattningen av individen

Den *direkta beskattningen* av individen är endast en del av det totala skattetrycket. Med direkt beskattning menas här *inkomstskatt, allmänna egenavgifter, egenavgifter för näringsidkare, förmögenhetsskatt och fastighetsskatt*. Även om andra skatter svarar för en större del av den konsoliderade offentliga sektorns skatteinkomster är det den direkta beskattningen av individen och utformningen av den beskattningen som har störst påverkan på individens beteende. Storleken och utformningen av den direkta beskattningen påverkar t.ex. fördelningen mellan personers konsumtion och sparande samt mellan den tid som läggs på arbete kontra fritid.

7.2.1 De allmänna egenavgifterna höjde de direkta skatterna under 1990-talet

I 7.1 Tabell visas storleken på direkta skatter i förhållande till den totala skattepliktiga inkomsten (summa förvärvs- och kapitalinkomst).

År 1998 betalade en inkomsttagare i genomsnitt 35,2 procent av sin totala skattepliktiga inkomst i s.k. direkta skatter. Detta var en ökning med 6,2 procentenheter jämfört med 1991 som var det första året efter skattereformen. Kommunal och statlig inkomstskatt på förvärvsinkomster uppgick 1998 till 27,4 procent, en liten ökning jämfört med 1991 då motsvarande siffra var 27,1 procent. Skatten på kapitalinkomster uppgick till 2,2 procent vid samtliga redovisade år. Skuldräntorna har kontinuerligt minskat under 1990-talet och skatte-

reduktionen för kapitalunderskott har därmed minskat i betydelse. Förmögenhetsskatt och fastighetsskatt har ökat markant men står fortfarande för en ganska liten del av de totala direkta skatterna. Allmänna egenavgifter infördes 1993 och uppgick 1998 till 4,6 procent av inkomsten. En mycket stor del av den totala skatteökningen sammanhänger alltså med införandet av allmänna egenavgifter.

I 7.2 Tabell redovisas hur stor andel av den totala skattepliktiga inkomsten som individen i genomsnitt betalat som skatt åren 1980, 1985, 1989, 1991 och 1996-1998. Åren 1989 och 1991 har valts eftersom 1989 är sista året med det gamla skattesystemet och 1991 första året efter skattereformen.

Den direkta beskattningen av individen var som störst 1989, d.v.s. året före skattereformen. Då betalade en individ med genomsnittlig inkomst 35,9 procent av sina skattepliktiga inkomster i direkt skatt. Efter skattereformen 1991 minskade denna andel till 29,1 procent, men har sedan dess kontinuerligt ökat. År 1998 uppgick skattens andel av inkomsten till i genomsnitt 35,3 procent. I 7.2 Tabell har populationen begränsats till befolkningen 18 år och äldre och skattens totala andel skiljer sig därför något från 7.1 tabell.

7.1 Tabell.

Storlek på direkta skatter i förhållande till den totala skattepliktiga inkomsten åren 1991, 1997 och 1998, mkr och procent.

Total direct taxes for individuals in relation to total assessed income in 1991, 1997 and 1998, MSEK and percent.

Skatt	1991 Mkr	% av inkomsten	1997 Mkr	% av inkomsten	1998 Mkr	% av inkomsten
Tax	MSEK	% of income	MSEK	% of income	MSEK	% of income
Summa förvärvs- och kapitalinkomst (Sum of income from employment, business and capital)	957 614		1 178 363		1 233 077	
Kommunal inkomstskatt (Local income tax)	239 284	25,0	292 666	24,8	306 370	24,8
Statlig inkomstskatt (Central government income tax)	19 864	2,1	29 345	2,5	31 909	2,6
Skatt på kapitalinkomster (Tax on capital income)	20 732	2,2	26 185	2,2	27 020	2,2
Skattereduktion för kapitalunderskott (Tax reduction for capital deficit)	- 20 061	- 2,1	- 14 872	- 1,3	- 14 326	- 1,2
Förmögenhetsskatt (Net wealth tax)	2 447	0,3	5 329	0,5	5 893	0,5
Fastighetsskatt (Real estate tax)	8 575	0,9	14 900	1,3	13 273	1,1
Allmänna egenavgifter (General social security contributions)	*	*	46 436	3,9	56 684	4,6
Egenavgifter för näringsidkare (Social security charges for self-employed)	7 321	0,8	6 715	0,6	7 216	0,6
Summa direkt skatt (Sum of direct taxes)	278 162	29,0	406 704	34,5	434 039	35,2

Källa: Statistiska centralbyrån (SCB), Taxeringsutfallet 1992, 1998 och 1999, totalräknade inkomststatistiken (summa förvärvs- och kapitalinkomst).

7.2 Tabell.

Skattens andel av den totala skattepliktiga inkomsten i olika inkomstklasser, tkr och procent, 1998 års prisnivå.
Direct taxes as a fraction of total assessed income for different income groups, KSEK and percent, price level of 1998.

Total skattepliktig inkomst, tkr Total assessed income, KSEK	Procent skatt Percent tax						
	1980	1985	1989	1991	1996	1997	1998
1 - 50	9,2	13,8	13,6	18,3	23,5	23,2	22,5
50 - 100	18,8	23,0	22,2	20,2	22,4	22,8	22,6
100 - 150	28,6	30,9	32,6	26,7	30,4	31,1	31,2
150 - 200	32,4	33,0	34,2	27,4	32,3	33,1	33,5
200 - 250	36,4	35,4	35,9	29,2	33,4	34,3	34,7
250 - 300	40,1	38,2	38,8	32,1	36,2	37,1	37,0
300 - 400	43,7	42,3	44,6	34,7	39,7	40,2	40,2
400 - 500	47,3	47,7	47,6	37,1	42,7	42,9	42,9
500 - 54,3	53,2	58,2	39,1	44,7	43,8	43,3	
Samtliga 18-år All 18-years	32,5	32,9	35,9	29,1	33,9	34,9	35,3
Samtliga 18-64 år All 18-64 years	33,8	33,9	36,7	29,7	35,1	36,2	36,7
Samtliga 65-år All 65-years	24,9	28,5	32,4	26,5	28,6	29,0	29,2

Källa: SCB, Databasen LINDA.

7.2.2 Beskattningen mindre progressiv

Höginkomsttagare med inkomst över 500 000 kronor (i 1998 års penningvärde) betalade under 1980-talet i genomsnitt över 50 procent av sina inkomster i skatt. Under slutet av 1980-talet var skattens andel av inkomsten hela 58,2 procent. Höginkomsttagare fick dock en markant skattesänkning genom skattereformen. År 1991 betalade dessa 39,1 procent av sina inkomster i direkt skatt. Skattereformen innebar dock att tidigare skattefria inkomster, t.ex. traktamenten och olika typer av förmåner, blev skattepliktiga samt att skattebasen breddades vad gäller kapitalinkomster. Framförallt höginkomsttagare fick därmed större skattepliktiga inkomster men samtidigt lägre skatt. Höginkomsttagare hade också större möjligheter att snabbt anpassa sig till det nya skattesystemets fördelar, t.ex. genom att öka sitt sparande och betala sina skulder.

Anmärkningsvärt är att personer med inkomster under 50 000 kronor (i 1998 års penningvärde) betalade avsevärt större andel av sin inkomst i skatt 1998 jämfört med 1980. Från att endast 9,2 procent av inkomsten gick till direkt skatt år 1980 var motsvarande siffra år 1998 drygt 22 procent. Inkomsttagare med en inkomst lägre än 200 000 kr betalade 1998 en större andel av sin inkomst i direkt skatt än vad fallet var 1980 medan motsatsen gällde för dem som hade en inkomst över 200 000 kr.

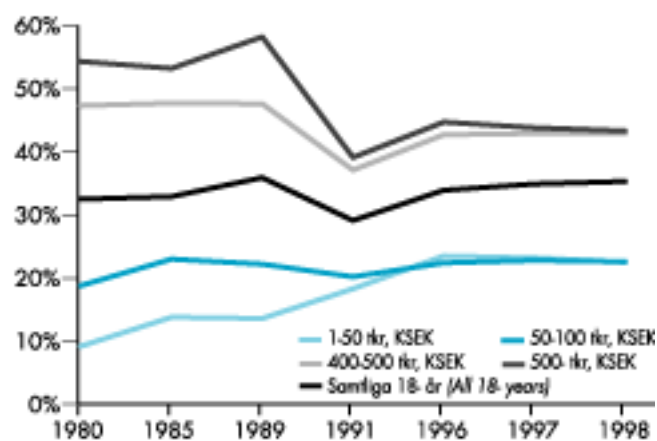
I 7.3 Diagram visas tydligt att beskattningen under perioden 1980-1998 blivit mindre progressiv, d.v.s. skillnaderna mellan skattesatserna i olika inkomstklasser har minskat. Mellan 1996 till 1998 ligger skattens andel av den totala skattepliktiga inkomsten i stort sett konstant. Egenomsbeskattningen, d.v.s. förmögenhets- och fastighetsskatten, har ökat i betydelse under den studerade perioden. För de flesta individer så finns det ett starkt samband mellan höga inkomster och egenomsbeskattning men det finns undantag. Också personer med

ganska låga inkomster har förmögenhet eller fastigheter. Dessa personer betalar då en stor andel av sina inkomster i skatt och påverkar därför genomsnittet en del. Tabell 7.4 visar skattens andel av inkomsten då förmögenhets- och fastighetsskatten exkluderats. Som väntat är det bland höginkomsttagarna som skatteandelen minskar mest. Men också bland låginkomsttagarna sker en betydande minskning av skatteandelen. Faktum kvarstår dock att skattens andel av inkomsten ökat markant för låginkomsttagare mellan 1980 och 1998.

7.3 Diagram.

Skattens andel av den totala skattepliktiga inkomsten i olika inkomstklasser, procent, 1998 års prisnivå.

Direct taxes as a fraction of total assessed income for different income groups, percent, price level of 1998.

Källa: SCB, Databasen Linda.

7.4 Tabell.**Skattens andel av den totala skattepliktiga inkomsten i olika inkomstklasser, exklusive förmögenhets- och fastighetskatt, procent och tkr, 1998 års prisnivå.**

Direct taxes as a fraction of total assessed income for different income groups, net wealth tax and real estate tax excluded, percent and KSEK, price level of 1998.

Total skattepliktig inkomst, tkr Total assessed income, KSEK	Procent skatt exkl. förmögenhets- och fastighetskatt Percent tax, wealth tax and real estate tax excl.						
	1980	1985	1989	1991	1996	1997	1998
1 - 50	9,0	13,2	12,6	16,3	21,0	20,7	20,6
50 - 100	18,7	22,7	21,6	19,3	20,8	21,3	21,2
150 - 200	32,3	32,7	33,7	26,6	31,0	31,8	32,3
200 - 250	36,3	34,9	35,3	28,2	31,9	32,9	33,4
250 - 300	39,8	37,4	37,9	30,9	34,5	35,4	35,6
300 - 400	43,3	41,2	43,4	33,4	37,7	38,4	38,6
400 - 500	46,8	46,0	46,3	35,6	40,5	40,9	41,1
500 -	52,7	49,3	54,5	36,2	41,2	41,0	40,9
Samtliga 18-år (All 18-years)	32,3	32,3	35,1	28,0	32,2	33,2	33,8
Samtliga 18-64 år (All 18-64 years)	33,6	33,4	36,0	28,6	33,6	34,7	35,4
Samtliga 65-år (All 65-years)	24,4	27,4	30,8	24,9	26,1	26,5	26,9

7.2.3 Den högsta marginalskatten har ökat under 1990-talet

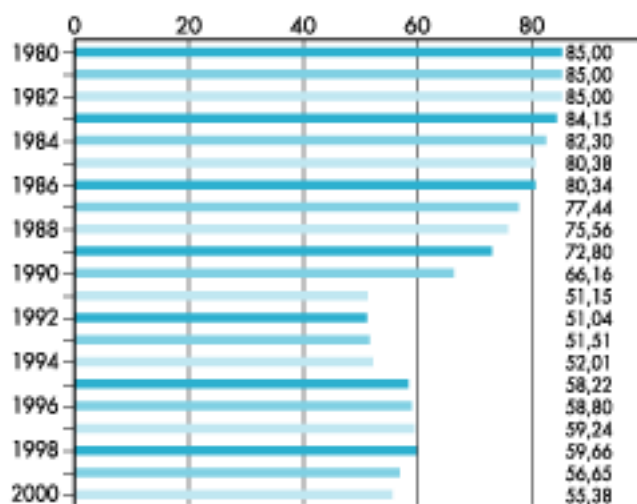
I 7.5 Diagram visas den högsta marginalskatten åren 1980-2000 beräknad på en genomsnittlig kommunal-skatt. Marginalskatten är den andel i skatt som en inkomsttagare betalar på toppskiktet av sin inkomst. En marginalskatt på 80 procent innebär alltså att inkomsttagaren betalar 80 kr i skatt på sina för året sist intjänade 100 kronor.

Den högsta möjliga marginalskatten var mycket hög i Sverige i början 1980-talet. En höginkomsttagare utan avdrag betalade hela 85 procent av sina toppinkomster i skatt under perioden 1980 till 1982. Åren 1983-1985 genomfördes en större skatteomläggning som innebar något lägre högsta marginalskatter. Efter detta har den högsta marginalskatten kontinuerligt minskat fram till året efter skattereformen.

Som lägst var den högsta marginalskatten 51,04 procent. År 1993 infördes allmänna egenavgifter och 1995 kom den s.k. värnskatten. Dessa med flera andra skattehöjningar har inneburit att den högsta marginalskatten kontinuerligt ökat under åren 1993-1998. År 2000 är den högsta marginalskatten 55,38 procent. Denna siffra baseras på den genomsnittliga kommunal-skatten. Minskningen mellan 1999 och 2000 förklaras av att den så kallade värnskatten tagits bort. De som tidigare betalade både allmänna egenavgifter och statlig inkomstskatt om 25 procent har nu fått en skatte-lättnad.

7.5 Diagram.**Högsta marginalskatten 1980-2000, procent.**

Highest marginal income tax rate 1980-2000, percent.

Källa: Finansdepartementet.

7.2.4 Påverkan av inkomstökning på bidrag och avgifter

Förutom marginalskatt så talar man också om *marginal-effekter*. Med margineffekt menas här *den effekt en inkomstökning har på skatten och olika inkomst-beroende bidrag och avgifter*. I 7.6 Tabell redovisas den genomsnittliga margineffekten i procent avseende bostadsstöd (bostadsbidrag och bostadstillägg för pensionärer), underhållsstöd, socialbidrag, barnomsorgsavgift, hemtjänstavgift och skatt. På raden för samtliga kan vi utläsa att av en inkomstökning på 1 000 kr går 43,3 procent, d.v.s 433 kronor, av den disponibla inkomsten till skatt och övriga utgifter samt minskade bidrag. Av inkomstökningen får man i genomsnitt behålla 567 kronor.

De grupper som har den högsta sammantagna margineffekten är ensamstående med barn och de allra äldsta pensionärerna. Det är också de grupperna som främst träffas av kombinationseffekter av skatter, bidrag och avgifter. Här återfinns vi exempelvis deltidsarbetande kvinnor med bostadsbidrag och utgifter för barnomsorg. En ensamstående med minst ett barn i åldern 0-12 år får i genomsnitt behålla endast 425 kronor av inkomstökningen på 1 000 kr. Man ska dock komma ihåg att margineffekten inom de redovisade grupperna kan variera mycket. För exempelvis en socialbidragstagare är margineffekten på socialbidraget i teorin 100 procent.

Förutom margineffekter på ovanstående bidrag och avgifter har en inkomstökning också effekt på det belopp den återbetalningsskyldige av studielån ska betala. Närmare 1,3 miljoner individer var återbetalningsskyldiga under 1999. Den ackumulerade skulden var drygt 125 miljarder kr och beloppet som återbetalades under 1999 var ca 5,2 miljarder kr.

7.6 Tabell.

Margineffekter för vissa inkomstberoende system vid en inkomstökning på 1 000 kr år 2000.

Marginal effects of some means tested system from an income increase of 1 000 SEK in year 2000.

	Minskning av Bostads- stöd	Underhålls- stöd	Social- bidrag	Ökning av avgifter Barn- omsorg	Hem- tjänst	Skatt	Margineffekt	För behålla	Antal	
	Reduction of Accommodation allowances %	Alimony assistance %	Social help %	Increase of fees Day care %	Home help %	Tax %	Marginal effect kr, SEK	To keep kr, SEK	Number	
20-64 år										
Ensamstående utan barn	2,6	0,4	3,2	-	-	36,2	42,4	424	576	1 600 600
<i>Persons not co-living, no children</i>										
därav 20-29 år	1,7	0,1	3,4	-	-	32,6	37,8	378	622	640 400
30-64 år	3,3	0,5	3,0	-	-	38,7	45,5	455	545	960 100
Ensamstående med barn	11,1	0,4	6,2	1,5	-	36,7	55,9	559	441	225 700
<i>Persons not co-living, children</i>										
därav med minst ett barn 0-12 år	12,2	0,4	7,1	2,0	-	35,8	57,5	575	425	168 800
<i>at least one child 0-12 years</i>										
övriga med barn	8,0	0,4	3,4	-	-	39,6	51,4	514	486	56 900
<i>other with children</i>										
Samtliga ensamstående	3,7	0,4	3,6	0,2	-	36,3	44,2	442	558	1 826 300
<i>All not co-living</i>										
Sammanboende utan barn	0,5	0,1	0,7	-	-	40,1	41,4	414	586	1 629 500
<i>Co-living, no children</i>										
därav 20-29 år	0,8	0,1	1,4	-	-	37,0	39,3	393	607	210 100
30-64 år	0,4	0,1	0,6	-	-	40,6	41,7	417	583	1 419 500
Sammanboende med 1 barn	0,6	0,1	1,7	0,6	-	40,6	43,6	436	564	589 100
<i>Co-living, 1 child</i>										
därav med barnet 0-12 år	0,8	0,2	2,2	1,1	-	39,5	43,8	438	562	341 200
<i>the child 0-12 years</i>										
övriga med 1 barn	0,4	0,0	0,9	-	-	42,1	43,4	434	566	247 900
<i>other with 1 child</i>										
Sammanboende med >1 barn	1,1	0,1	2,4	1,4	-	40,3	45,3	453	547	1 049 000
<i>Co-living, >1 child</i>										
därav med minst ett barn 0-12 år	1,1	0,1	2,5	1,5	-	40,1	45,3	453	547	979 300
<i>at least one child 0-12 years</i>										
övriga med >1 barn	1,2	0,1	1,2	-	-	42,5	45,0	450	550	69 700
<i>other with >1 child</i>										
Samtliga sammanboende	0,7	0,1	1,4	0,6	-	40,3	43,1	431	569	3 267 600
<i>All co-living</i>										
65- år	8,2	-	0,7	-	0,7	33,8	43,4	434	566	1 470 800
därav ensamstående, not co-living	15,1	-	1,1	-	1,0	33,1	50,3	503	497	704 800
sammanboende, co-living	1,9	-	0,3	-	0,4	34,5	37,1	371	629	766 000
65-74 år	4,5	-	0,8	-	0,2	34,3	39,8	398	602	730 500
75-84 år	9,7	-	0,6	-	0,9	33,5	44,7	447	553	561 800
85- år	18,7	-	0,3	-	2,1	32,8	53,9	539	461	178 500
Samtliga, all	3,2	0,1	1,8	0,3	0,2	37,7	43,3	433	567	6 564 700

Källa: SCB, mikrosimuleringsmodellen FACIT.

7.3 Omfördelning genom skatter och bidrag

Skatter och andra transfereringar har som syfte att omfördela inkomster mellan befolkningsgrupper och mellan perioder av livet då försörjningsbörda och försörjningsmöjligheter varierar. För många grupper är bidrag och ersättningar den huvudsakliga försörjningskällan, t.ex. studerande, arbetslösa och pensionärer. För andra grupper ger bidrag och ersättningar ett tillskott under perioder då inkomsten från förvärvsarbete tillfälligtvis är låg, t.ex. vid sjukdom och barns födsel.

7.3.1 Också höginkomsttagaren är bidragstagare

I 7.7 Tabell visas inkomststrukturen för familjer 18-64 år uppdelat efter inkomstklasser (faktorinkomst) 1998. Faktorinkomst består av löneinkomst, inkomst av näringsverksamhet och inkomst av kapital (överskott), d.v.s. samtliga skattepliktiga inkomster utom de skattepliktiga transfereringarna (t.ex. sjukpenning, föräldrapenning och pensioner). I tabellen framgår hur stor den genomsnittliga omfördelningen är via bidrag och skatter för familjer i olika inkomstklasser. Omfördelningen beräknas som differensen mellan bidrag och skatt.

Som väntat är det familjer med höga inkomster som i genomsnitt betalar mest i skatt och låginkomsttagare som erhåller störst bidrag. Det är dock en ganska

liten skillnad i bidragsbelopp mellan medelinkomsttagare och höginkomsttagare. Den generella välfärdspolitiken omfattar alla grupper och familjer med höga inkomster erhåller t.ex. barnbidrag, sjukpenning, föräldrapenning och studiebidrag på i stort sett lika villkor som familjer med lägre inkomster.

Den disponibla inkomsten uppgick i genomsnitt till 84 procent av faktorinkomsten. En genomsnittlig familj, 18-64 år, betalade därmed 38 600 kr mer i direkta skatter än vad som gavs tillbaka i form av bidrag och ersättningar. Familjer med inkomst lägre än 150 000 kronor erhöll mer bidrag och ersättningar än de betalade i direkt skatt. För övriga familjer gav omfördelningen mellan direkta skatter och bidrag ett negativt netto. Familjer med en faktorinkomst på 1-50 000 kr hade 1998 en disponibel inkomst som i genomsnitt var nästan fem gånger högre än faktorinkomsten. Familjer med en inkomst på 600 000 kr eller mer hade i genomsnitt en disponibel inkomst som motsvarade 62 procent av faktorinkomsten.

7.7 Tabell.

Inkomststruktur efter faktorinkomst år 1998 för samtliga hushåll 18-64 år, fördelning efter inkomstklasser, tkr och antal.

Structure of income by income of earnings and capital 1998, all family units 18-64 years, breakdown by income groups, KSEK and number.

Faktorinkomst Factor income	Medelbelopp, tkr Mean values, KSEK							Antal Number
Inkomstklasser, tkr Income groups, KSEK	+ Bidrag mm + allowances							
	Faktorinkomst Factor income	Skattepliktiga Assessed	Skattefria Taxfree	- Skatt mm - Tax	Summa omfördelning Total redistribution	Disponibel inkomst Disposable income	Disp. ink./faktorink., andel Disp. inc./factor income fraction	
< = 0	-3,8	74,5	33,5	20,9	87,2	83,4	*	270 000
1 - 50	16,6	60,6	26,4	23,0	64,0	80,6	4,85	679 500
50 - 100	73,7	57,6	20,8	42,0	36,4	110,1	1,49	244 700
100 - 150	126,8	54,6	14,9	59,6	9,8	136,6	1,08	290 80
150 - 200	176,3	36,0	10,3	70,4	-24,1	152,2	0,86	394 800
200 - 250	223,8	32,5	7,6	86,8	-46,6	177,2	0,79	409 000
250 - 300	272,2	45,6	9,5	110,3	-55,1	217,1	0,80	290 400
300 - 350	324,0	45,1	10,4	128,7	-73,2	250,8	0,77	203 500
350 - 400	375,6	29,0	10,6	139,6	-100,0	275,6	0,73	198 300
400 - 450	424,5	20,8	10,4	157,0	-125,7	298,8	0,70	177 000
450 - 500	473,9	15,9	9,2	175,6	-150,5	323,4	0,68	142 100
500 - 550	525,0	17,4	10,3	201,4	-173,7	351,3	0,67	85 400
550 - 600	575,3	15,8	8,6	222,6	-198,2	377,1	0,66	64 500
600 -	893,6	20,8	9,2	365,2	-335,2	558,4	0,62	206 400
Samtliga	233,7	43,7	15,6	97,8	-38,6	195,2	0,84	3 656 400

7.3.2 Omfördelning mellan generationer

I Tabell 7.8 visas inkomststrukturen och omfördelningseffekten för olika familjetyper 1998. I denna tabell, till skillnad från 7.7 Tabell, återfinns vi också pensionärshushållen. Skillnaderna i belopp som omfördelas är ganska stora beroende på familjetyper och ålder. Eftersom pensioner räknas som en skattepliktig transferering är omfördelningseffekten störst för ålderspensionärer. Övriga familjetyper som i genomsnitt får mer i bidrag än de betalar i direkt skatt är ensamstående med barn och i viss mån även yngre ensamstående (s.k. kvarboende 18-29 år) utan barn. Gruppen kvarboende består av ungdomar i åldersgruppen 18-29 år som uppgett att de bott hos sina föräldrar någon gång under året. Den ekonomiska standard för de kvarboende som statistiken visar är troligtvis underskattad. Att bo kvar hemma

hos sina föräldrar innebär ofta ekonomiskt stöd i form av lägre kostnader för exempelvis livsmedel och bostad. På motsvarande vis är standarden för de kvarboendes föräldrar överskattad.

7.8 Tabell.

Inkomststruktur efter familjetyper och ålder 1998, tkr och antal.

Structure of income by type of family and age 1998, KSEK and number.

Faktorinkomst Factor income	Medelbelopp, tkr Mean values, KSEK		+ Bidrag mm + allowances				Antal Number	
Inkomstklasser, tkr	Faktorinkomst	Skattepliktiga	Skattefria	- Skatt mm	Summa omfördelning	Disponibel inkomst	Disp. ink./faktorink., andel	
Income groups, KSEK	Factor income	Assessed	Taxfree	- Tax	Total redistribution	Disposable income	Disp. inc./factor income fraction	
Kvarboende 18-29 år <i>Still living with parents, 18-29 years</i>	54,8	7,4	10,5	19,4	- 1,6	53,2	0,97	379 700
Ensamstående utan barn <i>Persons not co-living, no children</i>	100,0	59,1	9,6	51,8	16,9	116,9	1,17	2 173 000
däroav 18-29 år	103,8	13,1	19,8	39,6	- 6,8	97,1	0,93	497 300
30-64 år	158,9	44,2	5,4	71,2	- 21,5	137,4	0,86	970 800
65 - år	16,1	112,0	8,2	33,7	86,5	102,6	6,36	704 800
Ensamstående med barn <i>Persons not co-living, children</i>	133,1	37,6	53,9	56,3	35,2	168,3	1,26	231 900
däroav med 1 barn (1 child)	132,5	37,3	39,7	55,8	21,2	153,7	1,16	135 200
med >1 barn (>1 child)	134,0	38,0	73,8	57,0	54,8	188,8	1,41	96 700
Sammanboende utan barn <i>Co-living person, no children</i>	262,5	132,6	3,2	135,0	0,9	263,4	1,00	1 158 100
däroav 18-29 år	277,5	26,3	22,5	103,6	- 54,8	222,7	0,80	98 100
30-64 år	382,7	79,3	1,4	164,6	- 83,9	298,8	0,78	663 500
65 - år	57,7	248,2	1,5	93,2	156,4	214,1	3,71	396 600
Sammanboende med barn <i>Co-living person, children</i>	386,8	54,0	27,3	158,3	- 77,0	309,8	0,80	818 000
däroav med 1 barn (1 child)	392,3	54,4	16,0	162,0	- 91,7	300,6	0,77	298 700
med 2 barn (2 children)	397,1	51,1	24,7	160,7	- 85,0	312,2	0,79	343 300
med >2 barn (>2 children)	357,4	58,8	51,7	147,2	- 36,7	320,7	0,90	176 100
Samtliga, all	186,8	70,9	13,3	88,0	- 3,7	183,1	0,98	4 760 800

Källa: SCB, inkomstfördelningsundersökningen, HINK.

7.3.3 Hushållens disponibla inkomst drygt 870 miljarder 1998

I 7.9 Tabell visas de olika inkomstbegreppens delar i form av totalsummor för samtliga hushåll 1998. Hushållens egna inkomster, faktorinkomsten, uppgick till 889,3 miljarder kr under 1998. Löneinkomsten utgjorde 87,3 procent av faktorinkomsten och ca 10 procent utgjordes av kapitalinkomster. Därutöver erhöll hushållen skattepliktiga transfereringar till ett värde av 337,6 miljarder kr. En stor del av dessa, 242,8 miljarder, utgjordes av pension och livränta.

De skattefria transfereringarna uppgick till 63,5 miljarder kr.

Hushållens disponibla inkomst uppgick under 1998 till 871,7 miljarder kronor när skatter och övriga negativa transfereringar (främst återbetalning av studielån) dragits ifrån faktorinkomsten och de positiva transfereringarna.

7.9 Tabell.
Inkomststruktur för samtliga hushåll 18 år och äldre 1998, mdkr.
Structure of income for all family units 18 years and older 1998, BSEK.

Inkomstslag Type of income	Inkomstsummor, mdkr Sums of income, BSEK
Löneinkomst (Wage income)	776,2
Företagarinkomst (Entrepreneurial income)	23,0
Ränta och utdelning (Interest and delivery)	41,5
Realisationsvinst (Capital gain)	47,1
Inkomst från fåmansföretag (Income from close company)	1,5
Faktorinkomst (Factor income)	889,3
Ersättning i samband med sjukdom (Sickness allowance)	19,2
Pension och livränta (Pension and life-annuity)	242,8
Familjestöd (Family allowances)	60,0
däroav: Föräldrapenning (Parent allowance)	14,5
Bostadsbidrag (Accommodation allowance)	13,3
Barnbidrag (National child allowances)	16,8
Socialbidrag (Social assistance)	9,6
Studiestöd (Educational grants)	26,7
däroav: Studiemedlets lånedel (The loan part)	9,9
Arbetsmarknadsstöd (Labour market assistance)	47,7
däroav: Dagpenning vid arbetslöshet (Daily allowances for unemployed)	34,0
Ersättning i samband med värnplikt samt utbildning och tjänstgöring inom totalförsvaret (Compensation for compulsory military service etc.)	0,4
Övriga positiva transfereringar (Other positive transfers)	4,3
Summa skattepliktiga transfereringar (Total assessable transfers)	337,6
Summa skattefria transfereringar (Total tax free transfers)	63,5
Skatt (Tax)	411,9
Övriga negativa transfereringar (Other negative transfers)	7,0
Samtliga negativa transfereringar (Total negative transfers)	418,8
Disponibel inkomst (Disposable income)	871,7

Källa: SCB, inkomstfördelningsundersökningen, HINK.

7.4 Inkomstfördelningen för individer och hushåll

Ett av den svenska välfärdsmodellens kännetecken är statens ambition att minska sociala skillnader. Dels genom en utbyggd social service inom den offentliga sektorn och möjlighet för alla till en bra utbildning, dels genom direkta bidrag och ersättningar till individer och hushåll med särskilda behov samt en progressiv inkomstbeskattning.

7.4.1 Jämförelser av disponibel inkomst

För att kunna jämföra disponibel inkomst och ekonomisk köpkraft mellan olika typer av familjer och hushåll utnyttjar vi ett viktsystem som bygger på att konsumtionen är relaterad till familjens sammansättning när det gäller antal familjemedlemmar och deras ålder. Den disponibla inkomsten divideras med en särskild konsumtionsvikt (ett konsumtionsenhetstal) som gäller för olika familjemedlemmar:

	1980-1990	1991-1998
1 vuxen	1,15	1,16
2 vuxna	1,90	1,92
barn 0-3 år	0,55	0,56
barn 4-10 år	0,65	0,66
barn 11-17 år	0,75	0,76

Konsumtionsenhetstalen för alla familjemedlemmar summeras, och den totala disponibla inkomsten i familjen divideras med denna summa. Detta förfarande justerar för stordriftsfördelar i stora familjer och varierande behov hos olika medlemmar.

Resultaten i detta kapitel redovisas som inkomsten per konsumtionsenhet för varje individ. I en familj med ett sammanboende par med tre barn räknas således varje individ (totalt fem personer) som ett undersökningsobjekt, och varje enskild individ i den familjen tilldelas den inkomst per konsumtionsenhet som familjen har. Detta tal representerar den ekonomiska standarden i respektive familj. Ett hushåll eller en familj(enhet) består av ensamstående eller sammanboende med eller utan barn 0-17 år. Ungdomar som fyllt 18 år och som bor kvar hos föräldrarna räknas som en egen familjeenhet.

Statistiken är hämtad från SCB:s stickprovsbaserade inkomstfördelningsundersökning (HINK). Undersökningen genomförs årligen och baseras på ett urval som under åren varierat mellan ca 10 000 och 19 000 hushåll.

Den ekonomiska standarden har ökat

I 7.10 Tabell visas den disponibla inkomsten per konsumtionsenhet för åren 1980-1998. I tabellen redovisas medelvärden, medianvärden och *Gini-koefficienter*. Gini-koefficienten är ett *mått på inkomstspridningen*. Koefficienten kan anta ett värde mellan 0 och 1. Ju högre värde på koefficienten desto större spridning.

Jämförelser över tiden försvåras av att skattereformen 1990/91 ändrade förutsättningarna för datainsamlingen och mätningen av hushållens inkomster. Eftersom inkomstuppgifter hämtas från olika administrativa register och underlag till taxeringen så påverkas statistikens innehåll av de förändringar som genomfördes i samband med skattereformen. Inkomster som tidigare varit skattefria blev skattepliktiga och en del förmåner värderades högre. Dessa basbreddningar innebar att de mätbara inkomsterna höjdes. För åren 1989 och 1990 redovisas därför två beräkningar. Dels som inkomsterna har uppmätts och dels, i ett försök att göra åren 1989 och 1990 jämförbara med senare år, där inkomster har lagts till. Den senare varianten redovisas som 1989-rev respektive 1990-rev.

Under lågkonjunkturen i inledningen av 1980-talet sjönk den ekonomiska standarden under ett antal år. Först 1983 återhämtade sig ekonomin och därefter följde en period av nio år med kontinuerligt ökande disponibla inkomster. Speciellt stark var inkomstökningen under perioden 1987-1989. Under 1990-talet har dock utvecklingen varit avsevärt sämre. Medianvärdet visar att den ekonomiska standarden minskade markant under åren 1993-1995. En liten återhämtning har dock skett under 1996-1998.

7.10 Tabell.

Disponibel inkomst per konsumtionsenhet (ke) samt Gini-koefficienten för samtliga individer 1980-1998, 1998 års prisnivå, tkr/ke.

Disposable income per weighted consuming unit (cu) and Gini coefficient for all individuals in 1980-1998, price level of 1998, KSEK per cu.

	Medelvärde tkr Mean value KSEK	Median tkr Median KSEK	Gini-koefficient
1980	85,9	81,5	0,204
1981	84,2	79,9	0,201
1982	82,4	77,7	0,203
1983	82,6	77,8	0,202
1984	83,2	78,4	0,211
1985	86,3	80,6	0,210
1986	88,2	81,7	0,219
1987	90,3	84,6	0,209
1988	92,7	87,1	0,208
1989	96,9	91,1	0,212
1990	99,5	92,8	0,220
1989-rev	103,7	94,9	0,233
1990-rev	104,6	96,0	0,237
1991	105,5	94,8	0,249
1992	105,0	96,0	0,241
1993	100,3	91,4	0,244
1994	104,3	90,8	0,273
1995	96,7	88,0	0,246
1996	98,6	88,9	0,256
1997	103,8	90,5	0,280
1998	104,5	92,6	0,268

Riktningen på utvecklingen av median- respektive medelvärde för den disponibla inkomsten överensstämmer inte under några av åren på 1990-talet. Denna skillnad beror på att medelvärdet är mer känsligt för extrema värden. För 1991 beror skillnaden troligtvis på engångseffekter i samband med genomförandet av skattereformen. De som kunde, varav många var höginkomstagare, försökte i möjligaste mån hänföra inkomster intjänade 1990 till efterföljande år då marginalskatten var lägre. År 1994 var realisationsvinsterna väldigt höga. Denna typ av inkomster är vanligast bland höginkomstagare. Medelvärdet påverkas därför mer av realisationsvinsterna än vad medianvärdet gör. Medianvärdet är därför oftast ett bättre mått på utvecklingen för "medel-svensson".

Mellan åren 1980 och 1990 ökade den ekonomiska standarden med ca 14 procent (medianvärdet), medan den minskade med 3,5 procent mellan åren 1990 och 1998. Totalt sett över hela perioden 1980-1998 har den ekonomiska standarden ökat.

7.4.2 Inkomstspridningen har ökat under 1990-talet

Inkomstspridningen, mätt med Gini-koefficienten, var ganska konstant under 1980-talet. Under 1990-talet har inkomstspridningen ökat de flesta åren, främst 1994 och 1997.

Sämre utveckling för de med lägst inkomster

Ett annat sätt att mäta spridningen i inkomstfördelningen är att dela in befolkningen i tio lika stora grupper baserade på hur stora inkomsterna är. De tio procent med de lägsta inkomsterna utgör decilgrupp 1, de tio procent med de näst lägsta inkomsterna decilgrupp 2 o.s.v. Varje decilgrupp omfattar ca 870 000 individer. 7.11 Tabell visar inkomsten för samtliga individer (decil-

grupper) för ett antal år samt den procentuella förändringen över tiden. Utvecklingen över tidsperioden har varit relativt jämn med undantag för de tio procent som hade högst respektive lägst inkomster.

De tio procent som haft de lägsta inkomsterna under perioden hade en avsevärt sämre utveckling än de andra grupperna. En svag inkomstökning mellan 1980 och 1991 följdes av en markant minskning under 1990-talet. För gruppen med de högsta inkomsterna har utvecklingen varit avsevärt bättre. Efter att under 1970-talet haft en förhållandevis dålig inkomstutveckling hade de tio procenten med högst inkomster en klart bättre utveckling än genomsnittet under 1980-talet. Under första hälften av 1990-talet har höginkomsttagare liksom andra grupper i samhället fått en försämrad ekonomisk standard, men år 1996 fick denna grupp en kraftig ökning av inkomsterna som även fortsatte under 1997. En ökad efterfrågan på kvalificerad arbetskraft och god avkastning på kapital är två orsaker till detta.

Under 1998 har decilgrupperna 1 och 10 fått minskade inkomster till skillnad mot övriga decilgrupper som samtliga har ökat sina inkomster. Nedgången i decilgrupp 10 förklaras av att reavinsterna inte var lika stora under 1998 som tidigare år. Individerna i decilgrupp 1 utgör en ytterst heterogen grupp som bl.a. omfattar många hos föräldrar kvarboende ungdomar, egna företagare, värnpliktiga, studerande och invandrare som kommit till Sverige under 1990-talet. En del i denna grupp har låga inkomster utan att de med rimliga kriterier kan anses vara ekonomiskt utsatta (t.ex. ungdomar som har välbeställda föräldrar och en del egenföretagare) eller har tillfälligtvis låga inkomster (t.ex. värnpliktiga, studerande). Pensionärer med låg ATP och barnfamiljer med låga inkomster återfinns vanligtvis i decilerna 2-4. Observera dock att detta är tvärsnittsdata, d.v.s. det är inte samma individer som följs över tiden. Många personer som under ett år hamnat i t.ex. decil 1 återfinns senare år i andra deciler.

7.11 Tabell.

Disponibel inkomst per konsumtionsenhet för samtliga individer, medelvärden i resp. decil, tkr, 1998 års priser.

Disposable income per weighted consuming unit for all individuals, mean values for deciles, KSEK, price level of 1998.

Decil Disp. ink. per k.e. Decile Disp. inc. per c.u.	Medelvärden, tkr/ke Mean values, KSEK/cu							Förändr 1991/80	Förändr 1998/91	Förändr 1998/97
	1980	1985	1991	1995	1996	1997	1998	Change 1991/80 %	Change 1998/91 %	Change 1998/97 %
1	38,9	37,7	39,0	33,5	33,6	34,2	34,0	0,4	-12,8	-0,6
2	56,1	57,1	64,9	59,8	59,0	59,9	61,8	15,6	-4,8	3,1
3	63,9	64,7	74,5	69,7	69,3	70,2	71,9	16,7	-3,5	2,5
4	70,3	71,0	82,2	77,0	77,0	78,2	80,3	16,9	-2,3	2,8
5	77,3	77,5	90,5	84,3	84,8	86,0	88,3	17,0	-2,4	2,7
6	85,7	84,2	99,4	92,5	93,4	95,2	97,5	16,0	-1,9	2,4
7	94,2	91,8	110,7	102,7	104,1	106,6	109,2	17,5	-1,4	2,4
8	104,3	101,9	125,6	115,6	117,8	121,4	124,5	20,5	-0,9	2,5
9	117,5	117,1	145,8	135,0	138,6	142,6	145,9	24,1	0,1	2,4
10	150,7	159,9	221,9	196,9	208,4	243,6	231,9	47,2	4,5	-4,8
Samtliga (total)	85,9	86,3	105,5	96,7	98,6	103,8	104,5	22,8	-0,9	0,7

7.4.3 Kapitalinkomsternas betydelse har ökat

Under 1990-talet har kapitalet som inkomstkälla, och då framförallt realisationsvinsterna, fått allt större betydelse för hushållen. Upp- och nedgångar på börsen samt förändringar i beskattningen av realisationsvinster har påverkat hushållens agerande. Under 1994 var realisationsvinsterna tillfälligtvis lägre beskattade och då passade också hushållen på att realisera sina tillgångar. Uppgången på börsen under 1996-1998 med aktiekurser som stigit kraftigt medförde att hushållen sålde sina tillgångar i främst aktier och aktiefonder under dessa år. I 7.12 Tabell redovisas de totala realisationsvinsterna 1991-1998. Redovisningen avser de realisationsvinster som ligger till grund för taxeringen. Grovt räknat står männen för ca 2/3 av den totala summan genom alla åren. I tabellen kan vi se att andelen hushåll med realisationsvinster har ökat. 1991 var det 6,8 procent av individerna som redovisade realisationsvinster och 1998 21,1 procent.

De kraftiga uppgångarna på inkomstspridningen åren 1991, 1994 och 1996-1998 kan till största delen förklaras av hushållens jämförelsevis stora realisationsvinster dessa år.

7.12 Tabell.

Realisationsvinst och andel hushåll med realisationsvinster 1991-1998, mdkr och procent.

Total capital gain and share of family units with capital gain 1991-1998, BSEK and percent.

	Realisationsvinst, mdkr Capital gain, BSEK							
	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Samliga (all)	40,1	18,4	19,0	37,8	20,7	41,2	57,8	62,7
Kvinnor (women)	14,9	6,6	6,5	12,6	7,1	13,7	18,9	20,9
Män (men)	25,2	11,8	12,5	25,2	13,6	27,5	38,9	41,8
Andel hushåll med realisa- tionsvinst, % (Fraction with capital gain, %)	6,8	4,4	7,5	15,8	12,5	18,4	24,2	21,1

7.4.4 Inkomstutveckling för olika grupper

Yngre förlorare – äldre vinnare

Inkomstutvecklingen för de olika åldersgrupperna skiljer sig åt under den studerade perioden (se 7.13 Tabell). Sämst utveckling har "vuxna ungdomar" haft och då speciellt i åldersgruppen 18-22 år. Denna grupp var ensam om att minska sin ekonomiska standard under 1980-talet och på 1990-talet har denna åldersgrupp tappat cirka en tredjedel av sina inkomster. Denna utveckling avspeglar framförallt att ungdomar dels går längre i skolan och dels har fått allt svårare att komma in på arbetsmarknaden. Vi har delat upp ungdomarna i två åldersgrupper; 18-22 år och 23-29 år. Detta för att särskilja kvarboende, värnpliktiga och studerande från de lite äldre ungdomarna som i större omfattning

har trätt in i vuxenlivet och då börjat arbeta, fått inkomster och kanske bildat familj. Även åldersgruppen 23-29 år har dock haft en mycket dålig inkomstutveckling. Under slutet av 1980-talet ökade inkomsterna något för denna grupp, men på 1990-talet har utvecklingen varit kraftigt negativ.

För dem som är yngre än 18 år och dem i åldern 30-49 år har utvecklingen varit relativt likartad. Detta är naturligt eftersom föräldrar med barn under 18 år ofta är i åldern 30-49 år och barnen delar den ekonomiska standarden med föräldrarna. På 1990-talet har inkomsterna för dessa grupper minskat. För de äldre medelålders har utvecklingen varit mycket positiv. Perioden 1980-1991 gav inkomstökningar på drygt 20 procent och minskningarna under 1990-talet har varit måttliga. Pensionärerna har haft en synnerligen

7.13 Tabell.

Disponibel inkomst per konsumtionsenhet (ke) för samtliga individer fördelade på kön och ålder, median i tkr/ke, 1998 års priser.

Disposable income per weighted consuming unit (cu) for all individuals by gender and age, medians in KSEK/cu, price level of 1998.

Kön och ålder Gender and age	Median, tkr Median, KSEK							Förändring Change	Förändring Change	Förändring Change
	1980	1985	1991	1995	1996	1997	1998	% 91/80	% 98/91	% 98/97
Kvinnor (Women)										
0 - 6	73,0	73,7	84,5	75,9	75,5	77,9	82,4	15,7	-2,5	5,8
7 - 17	73,6	75,3	87,4	78,4	78,6	78,6	82,8	18,7	-5,2	5,4
18 - 22	78,8	68,6	72,7	50,0	48,8	47,8	49,9	-7,7	-31,4	4,4
23 - 29	87,7	84,3	97,2	87,3	89,6	87,0	88,3	10,8	-9,2	1,4
30 - 39	79,7	79,5	91,1	82,9	82,2	84,9	89,1	14,4	-2,2	5,0
40 - 49	93,5	93,7	114,8	102,1	103,9	105,0	106,2	22,8	-7,5	1,2
50 - 59	101,9	105,5	132,0	122,1	129,3	127,5	130,2	29,6	-1,4	2,1
60 - 64	90,4	93,1	116,0	110,4	110,3	114,6	115,1	28,3	-0,7	0,5
65 - 74	72,3	74,1	85,9	87,1	90,3	91,3	90,7	18,8	5,6	-0,7
75 -	62,9	62,3	70,0	76,4	76,6	76,1	75,7	11,3	8,3	-0,5
23 - 64	90,5	89,6	107,7	98,2	100,5	102,1	103,1	19,0	-4,2	1,0
Samtliga kv (All women)	79,5	79,0	92,6	86,4	87,3	88,5	90,5	16,4	-2,2	2,2
Män (Men)										
0 - 6	72,1	72,6	82,3	75,6	74,6	77,6	82,2	14,2	-0,1	5,8
7 - 17	72,3	75,0	87,3	77,9	77,7	79,2	81,8	20,8	-6,3	3,3
18 - 22	62,9	74,5	58,5	45,7	43,2	39,7	40,9	-7,1	-30,1	3,1
23 - 29	98,4	91,4	110,4	93,1	92,1	93,9	97,5	12,2	-1,7	3,9
30 - 39	89,0	84,3	98,3	91,4	91,2	93,4	95,6	10,4	-2,7	2,3
40 - 49	93,2	91,6	112,4	100,0	97,9	100,9	104,2	20,7	-7,4	3,2
50 - 59	105,4	104,0	132,3	124,6	125,0	129,8	133,1	25,5	0,6	2,5
60 - 64	96,7	101,0	124,1	115,9	119,4	127,0	128,2	28,3	3,2	0,9
65 - 74	75,6	80,5	98,0	98,0	99,2	101,2	103,0	29,6	5,2	1,8
75 -	61,4	62,6	73,6	82,9	83,7	83,4	85,6	19,9	16,3	2,7
23 - 64	96,4	92,8	113,0	103,3	102,4	105,9	109,4	17,2	-3,1	3,4
Samtliga män (All men)	83,5	82,7	97,0	90,2	90,6	92,5	95,1	16,2	-2,0	2,7
Kv + män (Women + men)										
0 - 6	72,5	73,3	83,5	75,7	75,1	77,7	82,3	15,2	-1,5	5,9
7 - 17	73,0	75,1	87,4	78,2	78,1	79,0	82,3	19,7	-5,8	4,2
18 - 22	70,0	71,5	63,8	47,6	46,9	43,3	43,7	-8,8	-31,5	0,9
23 - 29	94,0	88,3	103,2	90,5	90,7	90,1	92,6	9,8	-10,2	2,8
30 - 39	84,2	81,0	94,2	86,9	86,5	89,6	92,4	11,9	-1,9	3,2
40 - 49	93,3	92,4	113,3	101,0	100,6	103,2	105,1	21,5	-7,2	1,9
50 - 59	103,3	104,9	132,1	123,4	127,4	128,6	131,4	27,8	-0,5	2,2
60 - 64	95,1	97,1	119,2	113,0	113,0	121,0	121,5	25,3	2,0	0,5
65 - 74	73,3	77,1	91,2	91,9	94,6	95,0	96,8	24,4	6,2	2,0
75 -	62,6	62,4	71,1	78,2	78,7	78,3	78,9	13,7	10,9	0,8
23 - 64	93,3	90,9	110,3	100,6	101,5	104,1	106,1	18,2	-3,8	1,9
Samtliga (all)	81,5	80,6	94,7	88,2	88,8	90,5	92,6	16,2	-2,2	2,3

Källa: SCB, Inkomstfördelningsundersökningen HINIK.

bra inkomstutveckling med positiva siffror för både 1980- och 1990-talet. Observera dock att det är kollektivet pensionärer som fått det bättre vilket förklaras av att många äldre pensionärer med enbart folkpension eller låg ATP har avlidit under undersökningsperioden, medan yngre pensionärer med hög ATP tillkommit.

Ungdomar och barnfamiljer har haft den sämsta inkomstutvecklingen

I Tabell 7.14 visas inkomstutvecklingen för olika familjetyper åren 1991 samt 1996-1998. Generationskillnaderna är mycket påtagliga när de olika familjetyperna studeras. Pensionärsfamiljer (samboende över 64 år utan barn) har haft en stark inkomstutveckling, medan motsatsen gäller för yngre familjer. Den allra sämsta utvecklingen under 1990-talet har kvarboende ungdomar 18-29 år haft och därefter kommer gruppen ensamstående 18-29 år utan barn. Det finns flera orsaker till denna negativa utveckling. Ungdomsutbildningen har förlängts. Vidare har den kärva arbetsmarknaden spelat en stor roll både direkt och indirekt. Många ungdomar

går direkt ut i arbetslöshet efter skolan. Eftersom ungdomar inte har någon arbetslöshetsförsäkring som grundar sig på tidigare inkomster blir stödet från samhället relativt litet. Andra väljer, som en konsekvens av situationen på arbetsmarknaden, att studera vidare. Allt fler har därför studiestödet som huvudsaklig inkomstkälla. Den dåliga ekonomin gör också att många som är 20-25 år bor kvar hos föräldrarna. Något som ytterligare kan ha påverkat den negativa utvecklingen är att en stor andel av de flyktingar som har kommit till Sverige under 1990-talet varit unga. Om svenskfödda ungdomar har haft svårt att få jobb under 1990-talet har situationen varit ännu värre för flyktingar. För många som kommit till Sverige under 1990-talet har därför socialbidrag alternativt studiestöd blivit den viktigaste inkomstkällan.

Familjer med barn har också haft en dålig inkomstutveckling och då främst de ensamstående föräldrarna. Barnfamiljerna har mer än andra grupper påverkats av nedskärningarna i de sociala transfereringssystemen, bl.a. genom minskade barn- och bostadsbidrag samt sänkta ersättningar i sjuk- och föräldraförsäkringarna.

7.14 Tabell.

Disponibel inkomst per konsumtionsenhet (ke) för individer i olika familjetyper, 18 år och uppåt, median i tkr/ke, 1998 års priser.

Disposable income per weighted consuming unit (cu) for individuals by family type, 18 years and above, medians in KSEK/cu, price level of 1998.

Median, tkr/ke Median, KSEK/cu					Förändring	Förändring	Antal, tusental
	1991	1996	1997	1998	Change % 98/91	Change % 98/97	Number, thousands 1998
Kvarboende 18-29 år <i>Still living by parents 18-29 years</i>	45,1	28,0	32,4	31,3	- 30,6	- 3,6	379 700
Ensamstående utan barn <i>Not co-living, no children</i>	91,6	87,7	89,3	89,7	- 2,0	0,4	2 173 000
18 - 29 år	92,9	78,4	83,3	81,9	- 11,8	- 1,7	497 300
30 - 64 år	114,6	106,2	106,4	108,3	- 5,5	1,8	970 800
65 - år	74,9	79,1	78,9	78,2	4,4	- 0,9	704 800
Ensamstående med barn <i>Not co-living, children</i>	77,5	73,3	71,5	73,9	- 4,6	3,3	231 900
med 1 barn (1 child)	83,9	79,9	77,1	79,7	- 5,0	3,3	135 200
med >1 barn (>1 child)	70,2	64,0	65,8	67,7	- 3,6	2,9	96 700
Sammanboende utan barn <i>Co-living, no children</i>	123,4	118,6	122,4	124,7	1,1	1,9	2 316 300
18 - 29 år	125,1	110,0	113,5	116,2	- 7,1	2,4	196 100
30 - 64 år	143,2	136,0	139,1	142,8	- 0,3	2,7	1 327 000
65 - år	89,2	93,5	94,7	96,5	8,1	1,9	793 200
Sammanboende med barn <i>Co-living, children</i>	94,3	85,1	87,4	90,9	- 3,6	4,0	1 636 100
med 1 barn (1 child)	109,6	99,8	102,1	104,8	- 4,4	2,6	597 300
med 2 barn (2 children)	92,1	83,9	85,8	89,5	- 2,8	4,3	686 600
med >2 barn (>2 children)	76,1	67,6	69,2	73,5	- 3,4	6,3	352 200
Samtliga (All)	98,7	93,5	95,2	97,2	- 1,6	2,1	6 736 900

Källa: SCB, Inkomstfördelningsundersökningen HINK.

Under 1998 har den genomsnittliga disponibla inkomsten ökat men för enskilda hushållstyper kan vi även 1998 se minskningar. Det gäller främst de kvarboende ungdomarna samt de allra yngsta och äldsta bland ensamstående utan barn. De förändringar som infördes under 1998 i de sociala transfereringssystemen har kanske inte kommit dessa grupper till godo i första hand. Förändringarna innebar bland annat höjda barnbidrag och studiebidrag samt att ersättningsnivån avseende försäkringskassans dagersättningar (sjuk- och föräldrapenning samt arbetsmarknadsstöd) höjdes från 75 procent till 80 procent av inkomsten.

7.4.5 Ökning av arbetsinkomsterna under 1990-talet

I tabell 7.15 visas arbetsinkomsten för helårs- och heltidsanställda i åldersgruppen 20-64 år som saknar rörelseinkomster. Med arbetsinkomst menas här löneinkomst, företagarinkomst samt exempelvis sjukpenning och föräldrapenning.

Utvecklingen av arbetsinkomsten har i stort följt det mönster som tidigare beskrivits för den disponibla inkomsten. Under lågkonjunkturen i början av 1980-talet minskade den genomsnittliga arbetsinkomsten. Under slutet på 1980-talet ökade sedan arbetsinkomsterna, speciellt 1989 och 1990. År 1991 sjönk arbetsinkomsten markant. En bidragande orsak var de s.k. Rehnberg-avtalen. Med anledning av skattesänkningarna i skat-

tereformen beslutade arbetsmarknadens parter att visa återhållsamhet i löneavtalen. Fram till 1996 har sedan arbetsinkomsterna legat på en stabil nivå. Höga löneavtal tillsammans med en ökad efterfrågan på välutbildad arbetskraft gav markant ökade arbetsinkomster år 1996. Ökningen har fortsatt även under 1997 och 1998. Vid studier av 7.15 Tabell är det viktigt att ha i åtanke att populationen är heltids- och helårsanställda, d.v.s personer som i princip inte berördes av mera omfattande arbetslöshet eller ofrivilligt deltidsarbete. Arbetslösheten på 1990-talet berör framför allt personer utanför denna population.

Om man studerar percentilerna (P10 representerar gränsvärdet mellan 1:a och 2:a decilen) framgår att värdet som avgränsar de 10 procent med lägst arbetsinkomst i stort sett stått stilla under perioden 1980-1994. Under motsvarande period har gränsvärdet för P90 ökat med knappt 11 procent. Spannet mellan de högsta och lägsta inkomsterna, inkomstspredningen, har ökat under perioden 1991-1998. Totalt ökade arbetsinkomsterna med i genomsnitt 6 procent under perioden 1980-1991 och med drygt 13 procent under åren 1991-1998.

Avståndet mellan kvinnor och mäns arbetsinkomster var som lägst år 1980, men har sedan dess ökat. En liten återhämtning har dock skett under slutet av den studerade perioden. Sedan 1993 märks en ökning av antalet personer som varit heltidsanställda hela året. Totalt sett är nivån 1998 densamma som 1992.

7.15 Tabell.

Arbetsinkomst för helårs- och heltidsanställda utan rörelseinkomster, 20-64 år, tkr, 1998 års priser.

Income from work of full year and full time employed with no entrepreneurial income, 20-64 years, KSEK, price level of 1998.

	1980	1985	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Kvinnor (Women)										
Medelvärde (mean value)	177,6	166,4	184,9	184,9	183,6	189,1	186,5	199,0	204,4	212,2
P10	138,3	125,8	134,6	133,9	133,4	138,0	133,7	139,5	145,8	152,5
Median	171,9	160,9	173,3	174,6	173,4	178,4	173,4	186,7	191,8	198,0
P90	221,8	213,5	245,9	244,3	242,1	248,8	247,0	266,5	271,2	285,0
Män (Men)										
Medelvärde (mean value)	219,7	213,1	240,6	240,0	240,2	246,2	239,3	254,2	259,6	272,1
P10	153,4	146,0	158,1	159,3	156,8	156,9	153,2	159,2	167,5	172,9
Median	197,1	193,2	215,7	215,7	213,4	215,6	214,1	223,6	230,0	238,0
P90	311,7	299,9	344,8	349,8	346,3	363,6	349,2	375,9	387,1	406,0
Samtliga (All)										
Medelvärde (mean value)	206,6	196,5	219,0	218,6	217,4	223,4	218,4	232,2	237,3	248,2
P10	146,2	138,7	146,1	147,3	145,7	146,7	142,0	148,6	154,9	161,6
Median	187,9	178,1	199,0	197,5	195,5	199,1	196,9	207,7	213,5	221,6
P90	286,0	274,4	308,6	310,2	311,1	320,4	312,9	337,5	342,9	359,1
Kvinnors inkomst i % av mäns (Women's income in % of men's)										
Medelvärde (mean value)	80,8	78,1	76,9	77,0	76,4	76,8	77,9	78,3	78,7	78,0
Median	87,3	83,3	80,4	80,9	81,3	82,7	81,0	83,5	83,4	83,2
Antal i tusental (Number in thousands)										
Kvinnor (Women)	677	770	951	917	868	882	905	919	949	947
Män (Men)	1 525	1 395	1 499	1 447	1 281	1 318	1 370	1 389	1 408	1 428
Samtliga (All)	2 202	2 166	2 451	2 365	2 150	2 201	2 275	2 308	2 357	2 375

Källa: SCB, Inkomstfördelningsundersökningen HINK.

7.5 Hushållens förmögenhet

Mellan åren 1993 och 1997 har inte någon statistik över den marknadsvärderade förmögenheten samlats in inom ramen för Sveriges officiella statistik. I den löpande officiella inkomststatistiken redovisas den taxerade förmögenheten men för analyser av förmögenhetsfördelningen är den otillräcklig. I begreppet taxerad förmögenhet ingår endast nettoförmögenheten (tillgångar minus skulder) för de hushåll som har en beskattningsbar förmögenhet över skattepliktsgränsen (sedan 1996 är gränsen 900 000 kr). Redovisningen täcker därmed inte alla hushåll och värderingen av tillgångarna speglar inte marknadsvärdet. Efterfrågan på förmögenhetsstatistik är stor och SCB fick därför i uppdrag av regeringen att göra en ny undersökning av hushållens förmögenhet. Resultatet har publicerats i en rapport¹ I rapporten redovisas hushållens marknadsvärderade tillgångar och skulder och jämförelser görs med tidigare förmögenhetsundersökningar. Rapporten bygger på ett urval av ca 19 000 hushåll.

7.5.1 Mycket ojämn förmögenhetsfördelning

Förmögenhetsfördelningen är mycket ojämn bland hushållen. I 7.16 Tabell kan vi se att de 1 procent (topp 1 procent) mest förmögna hushållen hade 20,3 procent av hushållens sammanlagda förmögenhet 1997 och de 10 procent (topp 10 procent) rikaste hade 61 procent av förmögenheten. Att jämföra med inkomstspridningen där topp 1 procent hade 7 procent av inkomstsumman och topp 10 procent hade 26 procent. Nettoförmögenhetens medianvärde för samtliga hushåll var 114 000 kr år 1997. Topp 1 procent hade en genomsnittlig förmögenhet på 9,4 miljoner kronor.

7.16 Tabell.

Spridning av nettoförmögenhet och disponibel inkomst för hushållen 1997, procent och tkr.

Distribution of net wealth and disposable income for family units 1997, percent and KSEK.

	Nettoförmögenhet		Disponibel inkomst Disposable income
	Net wealth		
	% av summa % of sum	Median, tkr Median, KSEK	% av summa % of sum
Topp 1 % (top 1%)	20,3	9 400	7,0
Topp 10 % (top 10%)	61,0	2 800	26,3
Samtliga (all)	100,0	114	100,0

Källa: SCB, Inkomstfördelningsundersökningen och Förmögenhetsfördelningen 1997.

Nettoförmögenheten följer ett tydligt mönster över livscykel. I unga år är inkomsten lägre och hushållen finansierar studier och bostadsköp till stor del med lån. Under denna period överstiger ofta skulderna de tillgångar man har. Senare ökar inkomsten och tillgångarna växer samtidigt som skulder amorteras. Förmögenheten är som störst då man når pensionsåldern. I 7.17 Tabell visas hushållens nettoförmögenhet i olika åldersgrupper. Förmögenheten mätt som medianen var 1997 störst för åldersgruppen 65-74 år.

7.17 Tabell.

Nettoförmögenhet för hushållen 1997, tkr.

Net wealth, family units 1997, KSEK.

	Median, tkr Median, KSEK							Samtliga All
	Ålder Age							
	18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65-74	75-	
Ensamstående (not co-living)	0,0	0,0	4,5	51,8	173,9	260,8	194,1	36,0
Sammanboende (co-living)	15,1	41,9	209,6	495,6	694,8	780,8	657,6	371,3
Samtliga (all)	0,3	1,4	72,1	279,1	450,1	483,4	281,3	113,8

Källa: SCB, Förmögenhetsfördelningen 1997.

1) SCB, Förmögenhetsfördelningen i Sverige 1997, Rapport 2000:1.

7.5.2 Nästan 300 000 taxerade miljonärer 1997

I 7.18 Tabell ser vi att 1997 fanns det 660 000 hushåll med en *marknadsvärderad förmögenhet* över 1 miljon kr men "bara" 296 000 hushåll (taxeringsenheter) med en *taxerad förmögenhet* över 1 miljon kr. Som redan tagits upp täcker redovisningen av den taxerade förmögenheten inte alla hushåll och värderingen av tillgångarna speglar inte marknadsvärdet. Vi ser också att män är miljonärer i större utsträckning än kvinnor. Av samtliga män har 8 procent en nettoförmögenhet på över 1 miljon kr jämfört med 4,7 procent av kvinnorna. Om man istället för förmögenheten mäter inkomster är det betydligt färre som har miljoninkomst än miljonförmögenhet. Mindre än 10 000 personer hade 1997 en löpande inkomst från arbete eller pension på 1 miljon kr eller mer. Läger vi till kapitalinkomsterna ökar antalet med miljoninkomster till 20 000.

7.18 Tabell.

Miljonärer 1997, antal och andel av populationen.

Millionaires 1997, number and fraction of population.

	Antal	% av populationen
	Number	% of population
Förmögenhet (Wealth)		
Taxerad förmögenhet (Assessed wealth)		
Taxeringsenheter (taxeringshushåll) (Family with assessed wealth)	295 500	5,7
Marknadsvärderad förmögenhet (Wealth to market value)		
Hushåll (Families)	660 000	14,0
Kvinnor (Women)	206 000	4,7
Män (Men)	350 000	8,1
Samtliga (All)	556 000	6,5
Förvärvsinkomst (Income from employment and business)		
Kvinnor (Women)	600	0,0
Män (Men)	8 600	0,2
Samtliga (All)	9 200	0,1
Förvärvs- och kapitalinkomst (Income from employment, business and capital)		
Kvinnor (Women)	3 300	0,1
Män (Men)	17 400	0,4
Samtliga (All)	20 800	0,2

Källa: SCB, Förmögenhetsundersökningen 1997.

7.5.3 Fastigheter utgör största delen av hushållens förmögenhet

I 7.19 Tabell visas att 58 procent av hushållens förmögenhet består av fastigheter som till största delen är egna hem. Drygt 36 procent av tillgångarna utgörs av egna hem. Eget hem ägs av ca 35 procent av hushållen och topp 1 procent innehar 9,5 procent av marknadsvärdet. Bankmedel står för ca 13 procent och aktier/aktiefonder för drygt 16 procent av samtliga tillgångar. Topp 1 procent äger 62 procent av de börsnoterade aktierna (marknadsvärdet). Aktier är alltså ojämnare fördelade än fastigheter bland hushållen. Förmögenhetens storlek och fördelning påverkas mycket starkt av tillgångarnas värdeförändringar. Eftersom fastighetsinnehavet är jämnare fördelat bland hushållen än aktieinnehavet så medför värdeökningar på fastigheter att detta kommer fler hushåll till godo och förmögenhetsfördelningen blir därmed jämnare. När istället aktiekurserna ökar stiger främst de rikaste hushållens förmögenhet och förmögenhetsfördelningen blir därmed ojämnare.

År 1997 har 63 procent av hushållen skulder. Skuldernas andel av tillgångarna (skuldsättningsgraden) uppgick till ca 28 procent.

7.19 Tabell.

Förmögenhetens sammansättning för samtliga hushåll 1997, mdkr och procent.

Composition of wealth, all family units 1997, BSEK and percent.

	Samtliga hushåll (all)		Topp 1% (top 1%)	
	Summa, mdkr Sum, BSEK	% av tillgångar % of assets	% med tillgång/skuld % with assets/debts	% av totalsumma % of sum
Fastigheter mm (Real estates etc.)				
Eget hem (Own house)	1 109,7	36,5	34,7	9,5
Bostadsrätt (Tenant owner-ship)	113,5	3,7	13,7	28,3
Fritidshus (Buildings for seasonal use)	169,3	5,6	11,4	28,8
Jordbruksfastighet (Agricultural estate)	260,9	8,6	6,7	58,0
Hysesfastighet (Apartment estate)	79,6	2,6	0,7	100,0
Övriga fastigheter inkl tomtmark (Other real estates, ground incl.)	27,3	0,9	2,8	83,4
Bilar (Cars)	137,5	4,5	57,8	8,0
Summa reala tillgångar (Sum real assets)	1 897,8	62,4	69,2	14,1
Finansiella tillgångar (Financial assets)				
Bankmedeln (Deposits)	386,1	12,7	58,7	17,8
Räntefonder mm (Interest funds etc.)	132,4	4,4	24,4	34,4
Aktiefonder (Mutual funds)	208,6	6,9	39,6	25,2
Börsnoterade aktier (Shares listed on the stock-market)	290,0	9,5	27,5	62,4
Skattepliktig försäkring (Tax liable insurance)	37,4	1,2	7,0	65,9
Summa finansiella tillgångar (Sum financial assets)	1 054,5	34,7	72,3	25,6
Övriga tillgångar (Other assets)	90,1	3,0	3,4	81,2
Summa tillgångar (All assets)	3 042,4	100,0	84,9	16,2
Skulder (Debts)	844,3	27,8	63,4	14,1
Nettoförmögenhet (Net wealth)	2 198,1	72,2	93,4	20,3

Källa: SCB, Förmögenhetsfördelningen 1997.

Bild: Ola Nyberg. Text: RSV "De svenska Skatternas historia".